

Opis źródła:

Niniejsze źródło to jeden z zachowanych listów z frontu I wojny światowej, napisany przez Władysława Schwarza, szeregowca 267 Królewsko-Pruskiego Pułku Rezerwowego. List pisany w okopach, w chwili wytchnienia po walce, jest autentycznym głosem z przeszłości. Tego typu korespondencja jak żadna inna przedstawia realia służby Polaków w niemieckiej armii, cenniejsze tym bardziej, że spisywane na żywo. Władysław Schwarz pochodził z wielkopolskiej wsi Jabłkowo w powiecie wągrowieckim, w gminie Skoki. Służył ze swoim pułkiem najpierw na zachodzie, we Francji, potem w Galicji, a ostatecznie w Królestwie Polskim. Zginął w sierpniu 1915 r. na froncie wschodnim w okolicy wsi Rudka nad rzeką Uherka (w dzisiejszym powiecie chełmskim), mając zaledwie 21 lat. List edytowany jest w pierwotnej formie językowej, co dodaje mu jeszcze autentyczności. Przesyłań z frontu korespondencję żołnierza, jego matka zachowała do końca swojego życia, niczym relikwie¹.

Miejsce wydania:

Władysław Schwarz, *Z wielkopolskiej wsi na fronty Wielkiej Wojny*, wyd. i oprac. A. Kucharska, Poznań 2022, s. 133–134.

Miejsce przechowywania źródła:

Oryginał korespondencji znajduje się wciąż w posiadaniu rodziny Władysława Swarza. Kopia od początku 2021 r. jest przechowywana w zbiorach Biblioteki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Korespondencja z I wojny światowej Władysława Swarza, rkp. 2464).

Tekst źródła:

Władysław Schwarz, *Z wielkopolskiej wsi na fronty Wielkiej Wojny*, wyd. i oprac. A. Kucharska, Poznań 2022, s. 133–134.

An Herrn

Ludwik Schwarz

In Jabkowo

Bei Kirhen = Popowo

Kresi Wongrowitz

¹ P. Matusik, *Słowo wstępne*, w: Władysław Schwarz, *Z wielkopolskiej wsi na fronty Wielkiej Wojny*, wyd. i oprac. A. Kucharska, Poznań 2022, s. 7–8; A. Kucharska, *Wprowadzenie*, w: Tamże, s. 10–11.

Prowinc Posen

(Abs.) W. Schwarz. 3 Komp.

Res. Inf. Reg. No 267 I Battalion

41 Res. Armeekorps 81 Res. Division

Ablainkourt dnia 17 Marca 1915

Nieh bęndźie pohwalony Jesus Hrystus!

Kohani Rodźice!

Naipszod pozdrawiam was wszystkich razem i życze wam zdrowia szczęścia i błogosławienstwa świętego i aby te pare słow pszy jak nailepszem zdrowiu zastały ja Jesdem dzięki Bogu naiwyszemu zdrow. czego i wam scałego serca życze. My żem wczoraj 16. Marca na wieczor bylim znowu zablösowani i jesdemy teras tutaj wkwateże. Musze wam donieść że wszützengrabie odebrałem list co go ojćiec pisał wniedźiele dnia 7 Marca więc żem się bardzo wielce ućieszył i dźisiaj odebrałem karte co Matka pisała dnia 9 Marca. i że żeście pieniądze odebrali to mnie bardzo cieszy i nie gniewajćie się że żem wam tak długo nie odpisał ja żem miał do tego czasu postkarty i mnie się skonczyły na ostatnie dnie gdy żem mieli iść z Marszlepo wrow i hciałem kupić sobie postkartow ale nie mogem dostać postkartow ani tesz Papieru. Kohani Rodźice! pytaćie się jakie są tutaj czasy? Ja żem wam pisał że 1. Marca mielim pierwszy grzmot i do 12. Marca to było zmienne czasem było ciepło a czasem tesz padał deszcz i były wiatry a teras od 12. Marca to uderzyło ładne ciepło i wszystko odmładza się na dobre Ptaszki spiewają i tak wygląda wszystko jak tam wnaszem kraju gdzie po wpołowie kwietnia. teras mi się pytaćie jak my długo wtem rowie jezdemy ja żem wam jusz opisał my jezdemy 5 dni wrowie a 10 dni mamy odpoczynku bo 2 Battaliony opoczywają a jeden jest wrowie. i pytaćie mi się jak jadło wtem rowie dostajemy. może dwa dobre lub tszy kilometry od linii bojowej leży wioska Wermantofilers prawie budynku niema żeby nie był uszkodzony kościół całki wgruze obrucony więc tam dojedźie polna kuhnia a od linii bojowej jest do tej wioski row wykopany tak zwany laufgraben row telko do hodzenia i tem rowem się hodzi po jadło jeden pszyniesie dla 8 hłopów i się idźie tszy razy dziennie na rano i na wieczor po kawę a na południe po obiad. i hleb tesz doniesom i powiem wam szczeże że do tego czasu jeszcze głodu nie mielim. Piszećie mi że Stanisław Kmiećiak dostał wglowe i jest zabity i odnas tesz dość jest zabitych co dostali wglowe jak który jest bardzo ciekawy i wyględuje zrowu to mu się

naiprędy tak stanie i piszeć mi że Fryderyk tesz nie żyje o niem wcale nie wiedziałem że on był na polu bitwy niech im Bog do wieczny odpoczynek. żeście mi się pytali czy bym chciał jeszcze masła możecie mi pszysłać jeszcze zfunta abym miał na wilki tydzień a zas na święta to może pujdą duże Pakietki to mi tesz trohe święconki pszysleć może Bog nam da szczęśliwie doczekać teh wesołych swiąt to bęndziemy wkwateże w Marszlepo bo bęndziemy 1 Kwietnia zablözowani dziękuje Bogu i Matce naiswiętszy że mi Bog pszy zdrowiu i życiu do tego czasu utszymał i bęnde prosił go aby mi od śmierci niespodzianej zahował. a teras pozdrawiam was jeszcze ras Kohany Ojczy i Kohana Matko i pozdrawiam wszystkich brać i siostry mojej i pozdrawiam stryjow i stryjenki i musze skończyć pismo swoje i pamiętam słowa zbawiciela czuwajcie i modlcie się bo nie wiecie dnia ani godziny o Boże żaluje za wszystkie gzechy moje a was kochani Rodzice prosze o pszebaczenie za wszystkie kszwydy wam wyrządzone co dai Boże Amen.

Słowniczek pojęć:

An Herrn Ludwik Schwarz In Jabkowo Bei Kirhen = Popowo Kresi Wongrowitz Prowinc Posen – Do Pana Ludwika Schwarza w Jabłkowie przy Popowie Kościelnym powiat Wągrowiec Prowincja Poznańska.

Jabłkowo – obecnie wieś w gminie Skoki, w powiecie wągrowieckim, w województwie wielkopolskim [http://dir.icm.edu.pl/pl/Słownik_geograficzny/Tom_III/339]

Popowo Kościelne – obecnie wieś w gminie Mieścisko, w powiecie wągrowieckim, w województwie wielkopolskim.

Ablaincourt – wieś leżąca między Amiens a Saint Quentin (w północnej Francji). Za: Władysław Schwarz, *Z wielkopolskiej wsi...*, s. 44, przyp. 37.

Zablösowani – zakwaterowani.

Wszützengrabie – od niem. „der Schützengraben”: okop.

Postkarty – karty pocztowe.

Marszlepo – Marchelépot: wieś leżąca między Amiens a Saint Quentin (w północnej Francji). Za: Władysław Schwarz, *Z wielkopolskiej wsi...*, s. 44, przyp. 37.

Wrow – do okopu.

Laufgraben – od niem. „der Laufgraben”: przykop.

Pakietki – paczki.

Pytania do źródła:

- Pytania dla uczniów.

1. Czym była wojna pozycyjna?
2. Jak wyglądały warunki życia żołnierzy w okopach?
3. Jak wyglądała kwestia obsługi korespondencji między żołnierzami na froncie a ich rodzinami?
4. Czego najbardziej obawiał się żołnierz?
5. O jakich pieniądzach pisał Władysław Schwarz do rodziców?
6. Jakie problemy – oprócz tych wymienionych w tekście źródła – dotyczyły walczących w okopach podczas I wojny światowej?
7. Czego pokłosiem był fakt, że podczas I wojny światowej żołnierze pochodzenia polskiego walczyli przeciwko sobie?

Literatura pomocnicza:

- Boysen J., *Polacy w armii niemieckiej podczas I wojny światowej*, w: *Jak Polacy przeżywali wojny światowe?*, red. T. Schramm, P. Skubisz, Szczecin 2016, s. 47–54.
- Chwalba A., *Samobójstwo Europy. Wielka Wojna 1914–1918*, Kraków 2014, s. 88–148, 183–190.
- Kaczmarek R., *Polacy w armii kajzera. Na frontach I wojny światowej*, Kraków 2014, s. 5–434.
- Kucharczyk G., „Straszliwi Dioskurowie”. *O udziale Wielkopolan w I wojnie światowej*, „Kronika Miasta Poznania” 2014, nr 3, s. 48–66.
- Kucharska A., *Z Poznania na front. Pierwsze miesiące wojny w świetle poznańskiej prasy*, „Kronika Miasta Poznania” 2014, nr 3, s. 118–129.
- Neiberg M.S., *Front Zachodni 1914–1916. Od planu Schlieffena do Verdun i Sommy*, słowo wstępne D. Showalter, przeł. N. Radomski, Poznań 2010, s. 9–135.
- Neiberg M.S., *Taniec furii. Wybuch pierwszej wojny światowej oczami Europejczyków*, tłum. B. Gutowska-Nowak, Kraków 2013, s. 189–223.
- Pajewski J., *Pierwsza wojna światowa 1914–1918*, Warszawa 2005, s. 277–289
- Rezmer W., *Polacy w korpusie oficerskim armii niemieckiej w I wojnie światowej (1914–1918)*, w: *Spółczesność polskie na ziemiach pod panowaniem pruskim w okresie I wojny światowej (1914–1918)*, red. M. Wojciechowski, Toruń 1996, s. 137–148.
- Sierakowska K., *Wielka Wojna w oczach ludności polskiej (1914–1939)*, w: *Jak Polacy przeżywali wojny światowe?*, red. T. Schramm, P. Skubisz, Szczecin 2016, s. 143–152.
- Szczepaniak M., Tyrchan G., *Codziennosc lat 1914–1918 na ziemi gnieźnieńskiej w świetle kronik szkolnych*, Gniezno 2015.

Trzeciakowski L., *Wielkopolska w latach I wojny światowej i w przededniu powstania*, w: *Dzieje Wielkopolski*, t. 2: lata 1793–1918, red. W. Jakóbczyk, Poznań 1973, s. 724–743.

Wołos M., *Akcja charytatywna ziemian wielkopolskich na rzecz żołnierzy walczących na frontach I wojny światowej*, w: *Spółeczeństwo polskie na ziemiach pod panowaniem pruskim w okresie I wojny światowej (1914–1918)*, red. M. Wojciechowski, Toruń 1996, s. 211–224.

Najważniejsze czury:

Przedstawiony list został napisany w 1915 r. Trwa Wielka Wojna. W lutym Niemcy rozpoczynają wojnę podwodną. W kwietniu na półwyspie Gallipoli w Turcji ląduje Korpus Wojskowy Australii i Nowej Zelandii. Alianci podejmują nieudaną próbę opanowania cieśniny Dardanele i Stambułu. Rozpoczyna się druga bitwa pod Ypres, w czasie której Niemcy użyli gazów bojowych. W maju Włochy wypowiedają wojnę Austro-Węgrom. Niemcy zatopili brytyjski statek pasażerski „Lusitanię”. W czerwcu ma miejsce bitwa pod Rokitną – ułani II Brygady Legionów przepuścili szarżę na oddziały rosyjskie, które mimo odparcia ataku, ostatecznie opuściły swoje pozycje. Początkiem sierpnia – po wycofaniu się Rosjan – do Warszawy wkraczają wojska niemieckie. W październiku Bułgaria wypowiada wojnę aliantom. W listopadzie wojska serbskie wycofują się na wybrzeże Morza Adriatyckiego po klęsce w bitwie z siłami austro-węgierskimi, niemieckimi i bułgarskimi na Kosowym Polu. W grudniu powstaje Centralny Komitet Narodowy w Warszawie, którego celem jest walka o niepodległość Polski u boku państw centralnych.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Karolina Maciaszek